

RISICO EN BLUF

In zijn boek 'Risk & Bluff in Chess, The Art of Taking Calculated Risks in Chess' probeert Vladimir Tukmakov (de huidige trainer van Anish Giri en van het captain van laatste EK-team) een vinger te krijgen achter wat verantwoorde risico's zijn en wat er pure bluff is. Is er een theorie over op te bouwen? Kun je het als een techniek leren?

Na eerste lezing heb ik het niet scherp voor ogen kunnen krijgen. Een heldere theorie heb ik niet kunnen vinden, een aan te leren techniek lijkt het me niet te zijn. Maar dat hoeft ons er niet van te weerhouden naar een aantal voorbeelden te kijken.

Duidelijk is wel dat het erg met de persoonlijkheid en de speelstijl van de speler te maken heeft. En van zijn kennis over de persoonlijkheid en speelstijl van de tegenstander.

1. Een voorbeeld van een ingecalculeerd risico

Als we het hebben over het nemen van risico's is het voor de hand liggend om aan Tal te denken. Zijn partijen werden gekenmerkt door de totale afwezigheid van conventionele schaaklogica. Met zijn intuïtieve offers van pionnen en stukken creëerde hij chaos op het bord. In die chaos wist hij beter dan zijn tegenstanders de weg te vinden.

Interessant is dat Tal zelf aangeeft dat het niet alleen maar intuïtie is, maar dat hij geweldig goed kon rekenen!

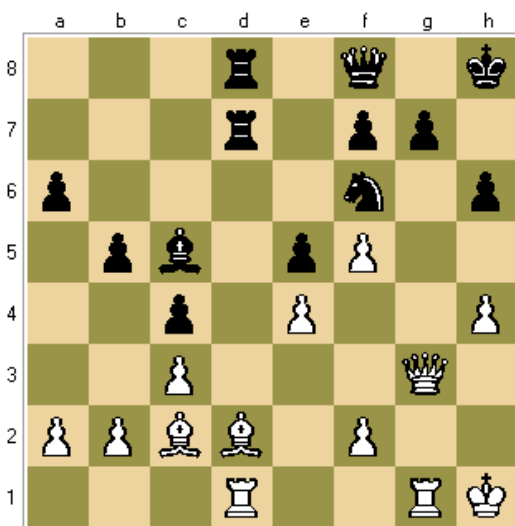

Diagram 1

Deze stelling is uit de partij Tal – Filip, het interzonale toernooi in Portoroz 1958, na de 27^e zet van zwart.

Het is duidelijk dat zwart zijn openingsproblemen heeft opgelost, hij heeft enig ruimtevoordeel. Wit heeft moeite een goede zet te vinden, de loper op d2 staat aangevallen. Zwart bood op dit moment remise aan. Dat geeft het voordeel om rustig over zijn zet na te kunnen denken, het halve punt is immers binnen. Het geeft ook aan dat zwart kennelijk tevreden is met remise, ondanks zijn iets gunstiger stelling.

Tal verzonk in gedachten. Wat zou u spelen?

Het vervolg was dat Tal op h6 zijn loper offerde, eigenlijk de enige zet om verder te kunnen spelen. Na 28. Le3, Pxe4; 29. Df3, Txd1; 30. Txd1, Txd1+; 31. Dxd1, Pf6 zou zwart zijn materiele en positionele voordeel kunnen gaan uitbouwen.

Uit het partijvervolg dat tijdens de training is getoond blijkt dat wit compensatie krijgt voor het stuk en zwart zoveel problemen weet voor te schotelen dat hij uiteindelijk, in tijdnood, bezwijkt.

2. Twee voorbeelden van bluff in de opening

Het offer dat gebracht wordt is geïmproviseerd en kwam als een verrassing voor zwart. Daardoor was het effect des te sterker. Het is al vaker gespeeld en degenen die Russisch spelen zullen het ongetwijfeld kennen. Het is voor het eerst in de praktijk gebracht door de Letse GM Vitolins in 1979.

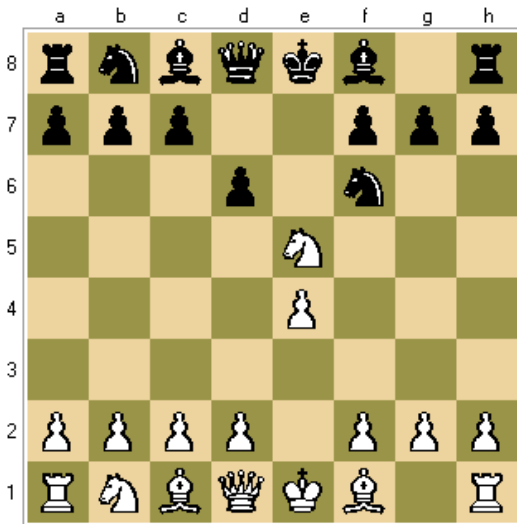

Diagram 2

Bekend is hier het offer op f7. Topalov speelde dit tegen Kramnik in het toernooi van Linares in 1999, voor het eerst op dit supergrootmeesterniveau.

Topalov speelde dit omdat hij verwachtte dat Kramnik hier nooit serieus naar gekeken zou hebben. En terecht, de witte dreigingen zijn niet zo concreet en het is relatief makkelijk voor zwart om zich te verdedigen. Eigenlijk zijn hier maar twee uitslagen mogelijk, winst voor zwart of remise.

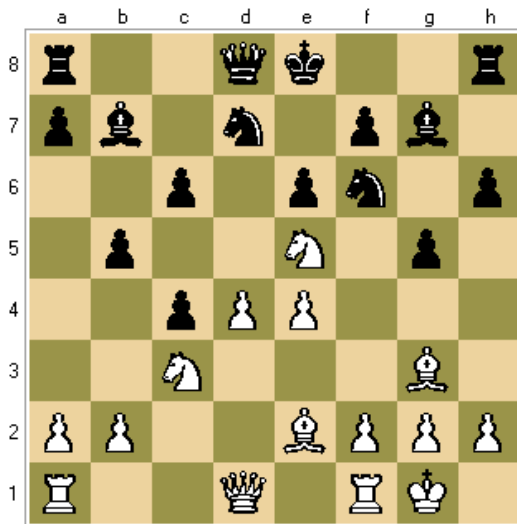

Diagram 3

In een andere partij van Topalov tegen Kramnik (Wijk aan Zee 2008) kwam de volgende stelling op het bord na de 11^e zet van zwart:

Gewoonlijk wordt hier 12. Pxd7, Pxd7 gespeeld, maar ook hier offerde Topalov op f7.

De zwarte stelling is niet prettig. Kramnik probeert uit de voorbereiding van Topalov te geraken, maar dat kost veel tijd. Je moet over sterke zenuwen beschikken als je in een opgezette truc van je tegenstander trapt.

3. Een voorbeeld van risico of bluff in een moeilijke stelling

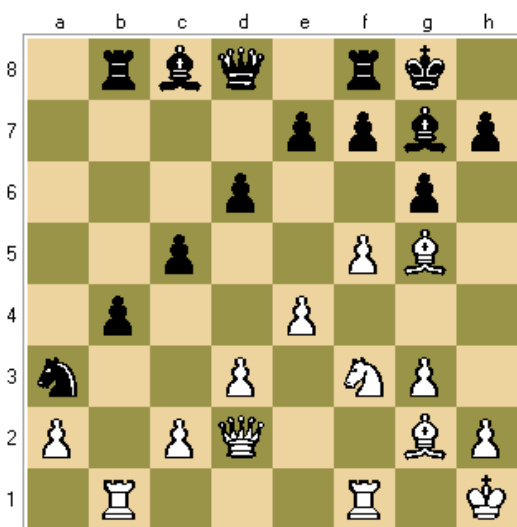

Diagram 4

Deze stelling komt uit de WK-kwartfinale match tussen Spassky en Geller uit 1968. De opening is duidelijk voor zwart, hij heeft een enorm ruimtevoordeel op de damevleugel, terwijl de kansen van wit op de koningsvleugel niet zo duidelijk zijn. Wat te doen?

Het plan van zwart is om Pb5 en Ta8 te spelen en de a-pion op te halen. Spassky offert een kwaliteit. Hij weet dat Geller dergelijke plotselinge veranderingen van een stelling niet graag heeft. Kennis van de tegenstander is belangrijk!

4. Een voorbeeld van een noodzakelijke bluf

Als laatste een eigen partij, tegen Louis van der Meulen, gespeeld in het seizoen 2007 – 2008 voor de beker. Ik moet winnen, remise is niet genoeg. Ik weet dat Louis Siciliaans speelt en heb met 2. Pa3 iets voorbereid. Maar al gauw weet ik de precieze ideeën niet meer en ga offeren. Uiteindelijk pakt dat goed uit. En zoals het boek ook aantoont, de speler die het meest onder druk heeft gestaan maakt vaak de laatste fouten.

5. Samengevat

'Risico en Bluf' is een lastig onderwerp om op een goede didactische manier te presenteren. De theorie en techniek erachter is niet zo eenvoudig duidelijk te maken, ook al is de subtitel van het boek 'The Art of Taking Calculated Risks in Chess'.

De partijen zijn vermakelijk en laten zien dat er zelfs op wereldtopniveau meer en minder verantwoorde risico's genomen worden, die niet door de tegenstander weerlegd worden. Ook de supergrootmeesters maken blunders. Dat is een geruststellende gedachte. En laat zien hoe moeilijk maar ook hoe wonder-schoon het schaken is.

6. Over het belang van de kennis van de tegenstander

Door het hele boek heen geeft Tukmakov aan dat de spelers een goede kennis hebben van wat hun sterktes en zwaktes zijn, maar ook dat ze die van de tegenstander goed kennen. Dat is in ieder geval een leerpunt dat ook op 'ons niveau' toepasbaar is.

Lasker was zo'n beetje de eerste speler die het belang van de psychologie bij het schaken inzag. Van hem zijn uitspraken als: 'Schaken is een spel tussen twee stel hersenen, maar ook tussen twee stel zenuwen.' En: 'Je hoeft niet de beste zet te doen, je moet de zet doen die het lastigst is voor je tegenstander.'

Dit laatste impliceert dat je een beeld moet hebben van je tegenstander. Ook op ons clubschakerniveau is het handig daar een idee van te hebben. Een paar observaties, u kunt de personen er zelf wel bij bedenken, evenals de te volgen tactiek:

- Is je tegenstander een aanvallende speler, zoekt hij naar de combinatie en neemt hij verantwoorde of onverantwoorde risico's?
- Is het een positionele speler, speelt hij volgens logische principes?
- Hoe reageert iemand op zijn eigen fouten? Laat hij gauw het koppie hangen of gaat hij er dan juist voor zitten?
- Is je tegenstander goed in het eindspel?
- Weet iemand veel van openingen, maar beheerst hij ze ook?
- Is het iemand die als kenmerkende stijl heeft dat hij stellingen dichtschuift?
- Is het iemand die goed kan rekenen?

Kijk eens naar de clubleden en vorm uw mening, het kan van pas komen!

Bronnen:

Vladimir Tukmakov

Risk & Bluff in Chess, The Art of Taking Calculated Risks in Chess

Michail Tal

Geständnis eines Rechners

In: Weltmeister Lehren Schach (ed. Jakob Estrin)

Hans Bouwmeester & Berry Withuis

Michail Tal